

Właściciele Miechowic

Miechowice są miejscowością o średniowiecznych korzeniach. Nie znamy jednak dokładnej daty jej założenia. W ciągu dziejów wielokrotnie zmieniali się jej właściciele¹. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że jej pierwszym właścicielem zakon bożogrobców z Miechowa. Zakonnicy zapewne przyczynili się do powstania jej powstania. Stara tradycja przekazywana ustnie przez wiele pokoleń mówiła jednak coś innego. Według legendy pierwszymi właścicielami Miechowic był ród Zborowskich, a konkretnie niejaki Tadeusz. Zostało to jednak podważone przez L. Chroboka. Początki wsi uchwytnie w źródłach pisanych sięgają czternastego stulecia. Należy jednak genezy wsi szukać znacznie wcześniej, być może w XIII wieku lub nawet wcześniej. W 1369 roku dochodzi do podziału wsi Miechowice. Górna część przypadła Konradowi Oleśnickiemu, dolna część wsi przypadła zaś księciu cieszyńskiemu Przemysławowi. Stan taki przetrwał ponad 400 lat. W dolnej części Miechowic znajdowała się świątynia wraz z należącymi do niej budynkami kościelnymi, w tym szkołą. Obok znajdował się cmentarz. Oczywiście był tam też dwór, owczarnie i kilka innych obiektów. Do dawnego podziału osady odwoływała się granica pomiędzy dwoma katolickimi parafiami wyznaczona po 1914 roku.

Do najstarszych odnotowanych źródłowo właścicieli Miechowic zalicza się Pielka, posiadacz młyna koło Bytomia (w okolicach Wzgórza Małgorzaty). Jako właściciel został wspomniany w 1412 roku². W 1412 roku książę cieszyński sprzedaje część Miechowic braciom Stefanowi i Zygmunutowi z Lubieszowa koło Koźła. W momencie zawieranej transakcji sołtysiem wsi był niejaki Mikołaj (Nickel). Pozostała część wsi należąca do Filipa z Miechowic zostaje sprzedana przezeń bratu Stefanowi za 20 srebrnych węgiersko- czeskich groszy. Znajdował się tam folwark, łąka oraz staw. W 1420 roku wieś znalazła się w rękach Jana z Miechowic. Najpewniej była to część wsi, która znajdowała się w pobliżu obecnego Karbia. W połowie XV wieku dolne Miechowice znalazły się w rękach Mikołaja, brata Jana. Rodzeństwo to uzyskało duże przywileje od księcia cieszyńskiego, m. in. na prowadzenie karczmy. Późniejszym właścicielem części wsi stał się niejaki Nicolay Czale (? Czelo) wspomniany pod koniec XV wieku. Dobrami tymi długo nie zarządzał. Ponieważ jeszcze w XV wieku majątek ten znajdował się w posiadaniu jego syna Stanisława. Nie wiadomo jednak czy był on w posiadaniu całego dominium. W każdym razie podzielił on swoje dobra pomiędzy dwie córki. Jednak z nich wyszła za mąż za Jana Czygana, który posiadał część dóbr miechowickich. Być może sytuacja majątkowa na terenie Miechowic nie była całkowicie klarowna.

W 1498 roku z Miechowic pochodziła niejaka Barbara (prawdopodobnie szlachcianka) - żona Macieja z Bielszowic (Bielszowski). Trudno jednak orzec w jakich relacjach rodzinnych (i czy w ogóle) pozostawała ona w stosunku do Stanisława z Miechowic³. Od końca XV wieku do około 1524 roku górne Miechowice były w rękach Mikołaja Suchodolskiego. Otrzymał on także w 1524 roku od Reginy Czygan pozostałą część dóbr miechowickich. W rękach Mikołaja Miechowice były przynajmniej do 1527 roku. Dobra te miały po jego śmierci przypaść żonie Agnieszce. Ostatecznie majątek przypadł Janowi Suchodolskiemu. Chyba wówczas także doszło do ponownego podziału wsi. Suchodolscy byli właścicielami górnej

¹Najwięcej informacji o stosunkach własnościowych i ludnościowych do czasów najdawniejszych podał L. Chrobok, *Urkunden zur Geschichte des Dorfes von 1490 – 1674 (Miechowitz)*, „Aus dem Beuthener Lande”, Jg 3, 1926, s. 95.

²L. Chrobok, *Frühere Besitzer von Miechowitz*, „Ostdeutschen Morgenpost”, nr 249, z 19. 10. 1922, nr 249; *Kleine Beiträge zur Geschichte von Miechowitz. Pielka Mühle*, „Aus dem Beuthener Lande”, J. 2, nr 20 z 20 maja 1925, s. 82-83.

³R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*, T. 1: A – C, Chudów – Katowice 2002, s. 186, 414.

części wsi mniej więcej do połowy XVII wieku. Pomiedzy kolejnymi pokoleniami rodu Suchodolskich dochodziło do kilkukrotnych sprzedaży poszczególnych części Miechowic, jak np. w roku 1614⁴. Ród Suchodolskich z Waleśławic posiadał majątek w Miechowicach do 1658 roku⁵. W rękach Kiczków ta część wsi pozostawała w latach 1658-1679. Druga połowa wsi, to znaczy górna jej część od 1550 roku połowa wsi znajdowała się w rękach rodu Koschembor (Koszembor) ze Skorkowa (Skorkowski)⁶. W tym miejscu warto wspomnieć, iż Jan Koschembor piastował w latach 40 XVII wieku urząd starosty bytomskiego. Dokumenty, m.in. terminy zwoływania sądów ziemskich wydawał w swoim dworze miechowskim. Jednocześnie pewne obszary wsi należały do rodziny Fragstein, jeden z nich Wilhelm zgłosił pretensję po wykorzystywanie swoich dóbr przez Suchodolskiego w związku z urządzanymi polowaniami (las miechowski, zapewne grunta te znajdowały się w zachodniej części). Podczas ich urzędowania zakładał sieci. Podobnie czynił na terenach leśnych wokół Brzezin. Stało się to przedmiotem powołania komisji przez starostę bytomskiego. Krzysztof Suchodolski przed reprezentantami starosty bytomskiego stwierdzał, że ma prawa do polowań na terenie majątku Fragsteina, takie same, jak w części Miechowic należące do Koschembora. Ten ostatni był kilka lat później odpowiedzialny za pobór podatku i rozlokowanie wojsk cesarskich na ziemi bytomskiej⁷. Suchodolscy byli skonfliktowani również z innymi osobami mającymi udział w majątku miechowskim. W 1655 roku hr Gabriel Henckle pisał do starosty bytomskiego Jana Bujakowskiego w sprawie zabrania za dług 3 gospodarstw chłopskich będących własnością Anny Holy z d. Bujakowskiej, które zostały oddane Suchodolskiemu⁸. Kolejna awantura z udziałem Koszemborów o spadek miechowski nastąpił po śmierci Anny Larysz, żonie jednego z Koszemborów. Ród Suchodolski często wchodził w liczne konflikty z sąsiadami⁹. Warto wspomnieć, iż w okresie wojny trzydziestoletniej doszło do zniszczenia jego dworyu miechowskiego¹⁰. Starosta bytomski zmuszony był m. in. wysłać komisarzy celem doprowadzenia do ugody pomiędzy Stanisławem Suchodolskim i Jerzym Koschemborem w 1655, na jej Wilhelm Kiczka przejął majątek od Stanisława Suchodolskiego¹¹. Nowy właściciel pozostawał w ciągłych sporach z mieszczanami bytomskimi, gdyż jego dobra sąsiadowały z terenami będącymi pod ich jurysdykcją (spory dotyczyły incydentów na kolonii Karw)¹². Należy wspomnieć, iż bardzo często właściciele obu części Miechowic nie byli w stanie prowadzić należytej gospodarki, stąd też starostowie bytomscy dzierżawili ten majątek np. na 3 lata (za 300 złotych polskich), jak w przypadku Albrechta Koschembora i jego żony Ludmiły w

⁴ B. Szczech, *Jana Jerzego margrabiego brandenburskiego transumpt z 14 lutego 1614 roku dokumentu sprzedaży połowy Miechowic*, Łędziny 2005.

⁵ O kolejnych właścicielach majątku (przytaczanych w oparciu o ustalenia Chroboka). Z. Jedynek, J. Horwat, *Miechowice. Dzieje miejscowości do końca XVIII wieku*, [w:] *Zabytki Bytomia*. „Magazyn Bytomski T. VII”, Bytom 1988, s. 173- 174.

⁶ Ród ten bardzo rozrośnięty na całym Śląsku, znany już od XIV wieku. Zob. J. Horwat, Z. Jedynek, Z. Kieres, *Szlachta Górnos Śląska. Materiały do dziejów szlachty górnośląskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku w zbiorze dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu*, Bytom 2008 („Rocznik Muzeum Górnos Śląskiego w Bytomiu, Historia nr 9), s. 221-233

⁷ *Idem*, s. 224.

⁸ Anna pisała do hr Henckla w sprawie nie zwróconych przez K. Suchodolskiego 560 tal. śląskich z 1200 talarów pożyczonych jemu przez jej ojca i zabezpieczonych na Miechowicach. *Ibidem*, s. 162.

⁹ *Idem*, s. 117-118.

¹⁰ W lipcu 1645 roku został wezwany do złożenia zeznań w tej sprawie. Według urzędowego pisma sprawcami tego zajścia byli nieznanymi z imienia mieszczanie gliwicy. Być może ktoś ich naślą, na nielubianego i pewnego szlachcica. Nie zachowały się dokumenty odnośnie tej sprawy. *Idem*, s. 301.

¹¹ *Idem*, s.174.

¹² W. Fragstein prowadził rozliczne procesy sądowe z wieloma reprezentantami szlachty ziemi bytomskiej. *Idem*, s. 118-119.

kwietniu 1702 roku, co i tak nie zostało zrealizowane¹³. Od 1696 roku miał on zapłacić pogówne i podymne ze swojej Miechowic, nie był tego w stanie zapłacić, o czym pisał do kancelarii hr. Henckla w Bytomiu. Dlatego Paweł Larysz wystąpił w 1698 roku z żądaniem odebrania Albrechtowi jego części majątku i oddanie jemu tego działu w posiadanie. W 1702 roku zmarł Albrecht, zanim komisja zaofiarowała w dzierżawę wies Pilchowice. Wdowa po Albrechcie, po jego śmierci poprosiła hr Henckla o przysłanie komisarzy i podział majątku¹⁴. Dokładne ustalenie kolejnych posiadaczy dóbr jest utrudnione ze względu na istniejący podział Miechowic i spory majątkowe pomiędzy członkami rodziny Koschembor. W dokumentach nowożytnych pojawiają się nazwiska nowych nabywców poszczególnych części wsi: Alberta Antoniego Meisingera, który odstępuje swoją część wsi (prawdopodobnie zapis ten dotyczy dolnej części posiadłości) Jakubowi Rotterowi von Kostenthal. Ten ostatni posiadał powyższe dobra jeszcze w początkach XVIII wieku¹⁵. On też w 1705 roku wypłacił należną Ludmile Poliksenie Koschembor część w wysokości nieco ponad 278 talarów¹⁶. Przed 1740 rokiem od nazwisk XVIII wiecznych właścicieli nadano nazwę działów miejscowości, jeden z nich zwano Koschemborowską częścią, drugą zwano Rotterowską (zamiennie używano z nazwą Górne Miechowice).¹⁷

W latach 40. XVIII wieku poszczególne działu wsi należały do rodu Ziemięckich (Ziemietzkich). Przedstawicielowi tej rodziny-Władysławowi w latach 20. XVIII wieku udało się na krótko scalić oba majątki (stan taki przetrwał najpewniej do 1729 roku). Wyżej wymieniony przez krótki czas pełnił funkcję starosty bytomskiego. Dał się poznać na tym stanowisku jako dosyć aktywny urzędnik. W 1719 roku Władysław Ziemięcki ogłosił w imieniu Wyższego Urzędu we Wrocławiu, patent wydany przez Jana Antoniego hr. Schaffgotscha i Franciszka Karola hr Kotulińskiego, który dotyczył wpłacania podatkowych, które narastały od 1717 roku¹⁸. Po jego śmierci ponownie doszło do ponownego podziału majątku pomiędzy dwóch jego synów¹⁹. Jeden ze spadkobierców- Jerzy Fryderyk Ziemięcki w 1740 roku odsprzedał swoją część dóbr. Przez pewien czas Górne Miechowice należały do Franciszka Leopolda Szałszy von Ehrenfeld²⁰. Jednakże na podstawie zawartej umowy kupna-sprzedaży zachował on prawo do pewnych sum z majątku miechowickiego. Należności z tego tytułu wyniosły 4 tysiące talarów śląskich, które miały być wypłacone w 1778 roku. Sprawa ta ciągnęła się bardzo długo (do 1783 roku)²¹. Niewykluczone, po 1740 roku że doszło do krótkotrwałego połączenia miejscowych dóbr. Na pewno nie trwało to zbyt długo. W 1743 roku w części należącej do tego pierwszego mieszkał 1 chłop i 1 zagrodnik. Na

¹³ R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*, T. IV: K – Ł, Chudów – Katowice 2002, s. 49- 50. Kilkanaście tygodni po wizycie komisarzy Albrecht zmarł i sama Ludmiła poprosiła w liście do hrabiny Donnersmarck, by przysłano delegację, która by podzieliła majątek.

¹⁴ J. Horwat, Z. Jedynak, Z. Kieres, *Szlachta Górnośląska. Materiały...*, s. 227.

¹⁵ Z. Jedynak, J. Horwat, *Miechowice...*, s. 175; L. Chrobok, *Miechowitzer Gutsbesitze*, „Beiträge zur Heimatkunde von Miechowitz”, Heft 12, Miechowitz 1930 (przedruk w „Heimatkalender Arbeitsgemeinde“), 1930, s. 6.

¹⁶ J. Horwat, Z. Jedynak, Z. Kieres, *Szlachta Górnośląska. Materiały...*, s. 227.

¹⁷ Dokument ten zawarty między sprzedającym panem Jerzym Friedrichem Ziemięckim a kupującym panem (obaj ze stanu rycerskiego) Franciszkiem Leopoldem Schalscha z Ehrenfeld. W dokumencie nakazano by działu te określać wyłącznie jako Górne i Dolne Miechowice. Nazwy pochodzące od tych rodów potem zaniknęły. APKat. 674 Amtsgerichte Beuthen sygn. 1923 Das Gut Ober Miechowitz 1740- 1794, dokument sprzedaży części Miechowic przez Jerzego Friedericha Ziemięckiego z 1740 roku s. 2-3.

¹⁸ J. Horwat, Z. Jedynak, Z. Kieres, *Szlachta Górnośląska. Materiały...*, s. 473.

¹⁹ *Idem*, s. 176.

²⁰ L. Chrobok, *Miechowitzer...*, s. 7.

²¹ Dotyczyło to sumy zapisanej przez zmarłą matkę Ignację von Ziemięcką. Sumę tę Ziemięcki chciał przekazać Katarzynie Rosalii von Stolarski z domu Skrzydlowski.

terenie pustek osadniczych oraz na gruntach rustykalnych mieszkało z kolei 6 chłopów i 12 zagrodników zmuszonych do młócki (dreschgärtner). Z kolei w części należącej do Franciszka Leopolda Szałszy, na obszarze pustek osadniczych zamieszkiwał jeden chałupnik, z kolei na terenie tamtejszych dóbr rustykalnych żyło 5 chłopów, 12 zagrodników. Wszyscy oni zobligowani byli do prac związanych z młócką. W dobrach Leopolda Szałszy mieszkał także 1 wolny zagrodnik²². Mniej więcej od połowy XVIII wieku (to jest po zgonie Ignacji Ziemięckiej) Dolne Miechowice należały do 1767 roku do rodziny Mletzko (Mleczek) pochodzącej z Czechowic (znany z imienia kilku przedstawicieli będących w posiadaniu tej wsi, w tym Adama von Mletzko)²³. W 1767 roku Górne Miechowice znalazły się w rękach Jadwigi von Larisch z domu Holly²⁴. Zmiany własnościowe następowały bardzo szybko i często. Najpewniej po jej zgonie ta część wsi trafiła w ręce Jana Leopolda von Dolezeck (właściciela pobliskich Mikulczyc)²⁵. Istniejący wówczas podział wsi potwierdza fakt, że w 1770 roku we wsi funkcjonowały dwa oddzielne folwarki²⁶. Na terenie całej wsi było wówczas 40 budynków. W latach 80. XVIII w. Miechowicach należała do Erdmanna von „Miechowitz”²⁷. Około 1783 roku w dokumentach pojawia się ponownie nazwisko Adama von Mletzko i jego żony Ewy von Mletzko jako właścicieli dóbr całych Miechowic (kuratorem był Georg von Hochberg)²⁸. W latach 1783 – 1794 miejscowymi dobrami dobrze zarządzał Jerzy Dalwig, co przyczyniło się do nieznacznego wzrostu liczby mieszkańców. Dalwig większość część majątku nabył od Adama von Mletzko i jego żony z domu Ziemięckiej, którym udało się scalić miejscowe dominium²⁹. W 1794 roku pewną część Miechowic od Mletzków zakupił kupiec gliwicki Franz Galli (zapewne na krótko i raczej w charakterze dzierżawy)³⁰. W 1798 roku dobra w całości nabył Wilhelm Zygmunt Joachim von Doebenschutz³¹. Ten z kolei wydzierżawił majątek Wernerowi. Sprzedał on z zyskiem majątek miechowski uzyskując najwyższą cenę – ponad 88 tysięcy talarów reńskich³². Zwiększył on powierzchnię gruntów ornych na terenie majątku. Być może do niego należał folwark usytuowany w przysiółku Osiny. W latach 1801 – 1804 dobrami zarządzał niejaki Werner, po

²² J. Schwieder, *Die soziale Struktur der ländlichen Bevölkerung des alten Kreises Beuthen um 1743 und die Auswirkung des friederizianischer Agrarreformgesetzgebung im gleichen Gebiet*, „Mitteilungen des Beuthener Geschichts- und Museumsvereins“, H. 7-10, 1927, s. 92-93.

²³ R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*. s. 51; tenże, T. V: M-N, Chudów- Katowice 2007, s. 187; L. Chrobok, *Genealogisches zur Geschichte der Familie von Mletzko auf Miechowitz*, „Mitteilungen des Beuthener Geschichts- und Museumsverein“, Heft 5/6, 1924, s.67. Być może z tej rodziny pochodził nauczyciel z Szombierek żyjący na przełomie XIX/XX wieku.

²⁴ Jej prawnym kuratorem został Frantz von Bacinski. APKat. 674 Amtsgerichte Beuthen sygn. 1923 Das Gut Ober Miechowitz 1740- 1794, dokument sprzedaży części Miechowic przez Jerzego Friedericha Ziemięckiego z 1740 roku, s. 16,17. Jadwiga von Larisch była wspomniana jako świadek kilku chrztów, jak np. w dniu 21 stycznia 1768 roku w przypadku dziecka Frantza i Heleny Piecków z Bytomia.

²⁵ Z. Jedynek, J. Horwat, *Miechowice...*, s. 176- 177.

²⁶ L. Chrobok stwierdził, że majątek miechowski od 1767 roku należał do jednego właściciela. Trudno jednak uznać to za pewne. L. Chrobok, *Die Hofewachdienste in Miechowitz und Ihre Ablösung*, „Aus dem Beuthener Lande”. J 3, nr 19 z 21 lipca 1926, s. 75.

²⁷ F. A. Zimmermann, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, Bd. II Brieg 1783, s. 236.

²⁸ Nazwisko Ewy von Mletzko z domu Ziemięckiej pojawia się od 1778 w związku z pewnych pretensjami do odsetek od pewnych cesji związanych z dobrami na Dolnych Miechowicach. APKat. 674 Amtsgerichte Beuthen sygn. 1924 Gut Nieder Miechowitz 1747 – 1797.

²⁹ Z. Jedynek, J. Horwat, *Miechowice...*, s. 176- 177.

³⁰ APKat. 674 Amtsgerichte Beuthen sygn. 1923 Das Gut Ober Miechowitz 1740- 1794, s. 226, rekognicja dotycząca majątku von Mletzko w Górnych Miechowicach z 31 maja 1794 roku.

³¹ R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*. T. IV, K – Ł, Chudów – Katowice 2002, s. 203; tenże, T. II, D-G, Chudów – Katowice 2002, s. 56. Inne źródła podają, że nastąpiło to w 1799 roku. Z. Jedynek, J. Horwat, *Miechowice...*, s. 177.

³² Tamże.

nim zaś przez następne 8 lat Żyd Loewe (pełniąc obowiązki komisarycznego ekonoma). Mało intratne dobra przejął od niego Ignacy Domes.

W 1818 roku dobra miechowskie przeszły w ręce Franza Aresina. Nowy właściciel w 1823 roku dokupił jeszcze nieco gruntów m. in. przysiółek Karb. Aresin uporządkował także kwestie powinności chłopski. Mieszkańcy gminy mieli rocznie wpłacić na rzecz właściciela 36 talarów reńskich, płatnych w dwóch ratach w ciągu roku. Od zagrodnika opłata wynosiła 20 sr. groszy, półzagrodnika 10 sr. groszy, wolnych chłopów 6 sr. groszy. Dodatkowo na rzecz dominium mieszkańcy mieli płacić 8 fenigów.

W 1832 roku wdowa Aresinie-Maria wyszła powtórnie za mąż za znanego przemysłowca Franza Winklera. Dzięki własnej energii i posiadanym umiejętnościom pomnożył posiadane dobra, rozbudował też siedzibę rodową. Do jego majątku należały dobra miechowskie, Mysłowice i znaczna część dzisiejszych Katowic, dobra Palowice, Orzesze, Woszczyce, kilkanaście kopalń (galmanu, rud żelaza i węgla), kilka hut oraz gliwicką składnicę produktów górniczych³³.

Z kolei jego córka Waleska von Winkler w 1854 roku zawarła związek małżeński z ewangelikiem Hubertem Tiele (w literaturze używa się także formy Thiele)³⁴. W ten sposób dobra dominium miechowskiego znalazły się w posiadaniu rodu Tiele-Winkler. W ich rękach niniejsze dobra pozostawały do roku 1926 roku, kiedy majątek dworski został odsprzedany spółce „Preussengrube”. W bezpośrednim sąsiedztwie Miechowic Winklerowie (a następnie Tiele-Winklerowie) posiadali także folwark rokitnicki przylegający do granic Lasu Miechowsko-Rokitnickiego. Do 1926 roku posiadali oni jeszcze kilku parcel na terenie Rokitnicy.

³³ *Śląsk w pierwszej połowie XIX w.* T. 1: *Śląsk w latach 1806-1847*. Wybór źródeł, opracowanie i wstęp opatrzyli W. Długoborski i K. Popiołek, Opole 1957, s. 150-153.

³⁴ O realiach życia w rodzinie, zwyczajach wiele mówią wspomnienia Waleski, które niedawno zostały przetłumaczone i wydane drukiem. Waleska von Tiele- Winkler, *Tradycje rodzinne*, Katowice 2019